

Matajur

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

Lit. 20.—

VIDEM, 1. - 15. NOVEMBRA 1951.

Leto II. — Štev. 28

UREDNIŠTVO in UPRAVA via Mazzini, 10 - Videm-Udine

Naročnina: letna 350.— ltr, 6 mesečna 180.— ltr.

Še ena komedija

Vsaka komedija se deli na več dejanj, ki so med seboj povezana in se vsebina razpleta iz enega v drugo. Pri tem pa je vsako dejanje tako zaokroženo, da kadar pade zastor je zaključena tudi ena epizoda dogajanja.

Sedaj pa hočejo nekateri krogi ustvariti novo vrsto komedije, pri kateri začnemo z drugim dejanjem še preden je prvo zaključeno, da bi potem spojili obe dejanji v neko novo celoto in tako ustvarili novo reformo, kakor jih je bilo že toliko v teku stoletij.

Ta nova komedija, ki so jo začeli igrati, se prav gotovo ne drži treh klasičnih enot, ker se časovno razvija od leta 1945 do danes in se dogaja na mnogih krajih. Uvod imamo že leta 1945 s prvimi ukrepi, ki so jih izdale zavezniške oblasti. Prvo dejanje je začelo z otvoritvijo procesa o porčinskih dogodkih in medtem ko ta razprava še ni zaključena, se že začnejo drugi dejanji, ki obravnavajo poglavje »Beneške čete«.

Po zadnjih vestih bi bilo 39 obtožencev v tej novi preiskavi, toda v resnici je bilo na tisoče ljudi iz Beneške Slovenije, ki so zgrabili za orožje in se borili pod zastavo IX. Korpusa, ali pa so ta Korpus podpirali več ali manj očitno. Od Idrije pa do Tera in Režije je bilo mnogo ljudi, ki so stopili v vrste IX. Korpusa.

Ce bi hoteli torej biti dosledni v obtožnici, ki so jo napravili proti omenjenim 39 obtožencem, bi morali obtožiti enako tudi vse te druge ljudi, ker so se borili z orožjem v roki za izgon nacistov iz njihove dežele. Po mnenju nekaterih krogov pa je pomenila borba proti nacistom, tudi borbo proti Italiji, kar se vidi že iz procesov Borghese in Graziani, kjer so trdili, da vojaške sile republike Saló niso branile v teh krajih fašizma, ampak nedeljivost države proti Nemcem in Slovanom.

Tako so začeli govoriti o sodelovanju med osovjetnimi četami in sedaj celo tudi garibaldinci na eni strani, ter z okupacijskimi četami na drugi.

Kakšna je torej zgodovinska resnica? Kje je bila narodna borba in kje politična borba demokracije proti totalitarizmu?

Tisk takšnega kova, kot so »Il Gazzettino« in »Messaggero Veneto« poročajo o velikimi naslovi, da je tudi neka garibaldinska četa sklenila nekake vrste sporazum s kozaki. Po eni strani bi to pomenilo, da se delovanje osovjetcev ni v nobenem oziru razlikovalo od delovanja drugih italijanskih borcev v tem predelu, po drugi strani pa se pride na ta način do zaključka, da: SO BILI SAMO TISTI ELEMENTI, KI SO SE UVRSTILI V VRSTE IX. KORPUSA RES DOSLEDNI V SVOJI BORBI PROTI NEMCEM IN FAŠISTOM.

Dovolj je ugotoviti to dejstvo, da si bo lahko vsakdo iz njega napravil zaključke, ki izhajajo iz tega principa, če ga bodo priznali kot pravičnega. Napraviti proces proti »Beneški četiti« bi po tem principu pomenilo napraviti proces proti edini silam, ki so se v naših krajih brezkompromisno borile proti fašizmu i Nemcem, borec se za zaključitev sodelavci. V resnici pa se je začelo sedaj s preiskavo o delovanju »Beneške čete« samo zato, da bi jo na kakšen način spravili v zvezo s porčinskimi dogodki, ker pri teh dogodkih niso zapleteni slovenski elementi, ampak samo Furlani in Italijani.

Pri tem pa nimajo namena nastopiti proti kakšni določeni osebi ali skupini, ampak bi radi postavili na zatožno klopo prebujajoče se slovensko zavest prebivalstva v Beneški Sloveniji. Seveda ni rečeno, da bodo v tem tudi uspeli, ker je znano, da je zelo težko zatreti tako za-

vest, kadar se je prebudila med ljudstvom.

Morali bi pomisliti prej in preprečiti, da bi bilo vrženo seme za to prebujenje. Sedaj je za to že prepozno; lahko bodo imeli trenutno take uspehe, kot si jih želijo, toda pozneje bo prišlo do naša sprotnega učinka, ker bodo s takim postopanjem vzbudili v ljudeh občutje, da so preganjani, ali pa da bodo pri preganjanju prišli na vrsto pozneje, v tretjem dejanju in da je zato treba stvoriti skupno fronto za boljšo obrambo.

Znano je, da izzivanja povzročijo silen in odločen odpor.

Kar pa se tiče zadnjega namena, da bi namreč pripravili teren in javno mnenje

za eventualno bodočo obtožnico proti tistim ljudem, ki še vedno odkrito stojijo v borbi za narodno prebujenje, v tem namenu ne bodo mogli uspeli. Če se že v dogodkih iz preteklosti lahko POIŠČE kakšen možen prekršek iz zakonov, pa se sedaj vrši vse strogo po predpisih demokracije in samo kakšno odkrito nasilje fašizma, ki zopet dviga glavo, bi lahko podvzelo kakšne mere, ki pa bi jih prav gotovo obsodil ves demokratičen svet.

Toda če ostanemo strogo v okviru današnjega položaja, lahko ugotovimo, da prebivalstvo naših krajev ni več voljno prenašati gotove pritisk. Režija, Gorjani in Grmek so epizode, ki jih ne smemo podcenjevati, ker so v teh krajih s krajevnimi protestnimi gibanji pokazali tako slog in odločnost, kakršne bi nihče ne pričakoval.

Cementna industrija in zaposlitev naših delavcev

Edina industrija, ki obstoja v naših krajih, so kamnolomi pri Marni in tvariški obrati, ki predelujejo surov material ter ga spreminjajo v lepe vrece po 50 kg cementa, ki jih vsi poznamo, ker smo imeli z njimi že opravka, saj je to blago dandanes neobhodno potrebno za vsakdanje življenje. Ta edina industrija, ki nudi stalno delo enemu delu prebivalstva naših krajev, je sedaj v krizi. Prvi znaki te krize so bili vidni, ko se je podjetje »Cementi del Friuli« združilo s konzernom »Italcementi«, ki je eno izmed največjih monopolističnih podjetij v Italiji in je od njega odvisno 90 odst. cementne industrije. To podjetje namreč sedaj racionalizira proizvodnjo cementa tudi v naših krajih na ta način, da bodo pospešili delo v tistih obratih, kjer je potrebne najmanj delovne sile zaradi instalacije modernih strojnih naprav.

Zato grozi nevarnost, da bodo obrate bivše »Cementi del Friuli« polagoma zaprli, ker imajo ti obrati na splošno le zastarelo opremo. Na ta način bo podjetje znižalo proizvodne stroške svojim izdelkom. Proti temu nimamo nič pripomniti, ker mora človek v skladu z gospodarskimi zakoni proizvajati čimveč s čim manjšimi stroški. Slaba stran pa je v tem, da hočejo znižati proizvodne stroške na škodo ljudstva in ne v njegovo korist. Če se bo na ta način znižala cena cementu, bi bilo logično da bi morali sorazmerno znižati tudi njegovo prodajno ceno, kar bi brez dvoma imelo za posledico povečano povpraševanje po cementu in njegovo večjo uporabo. Ljudje bi več zidali in popravljali, kar jim sedaj zaradi draginje ni mogoče.

Na ta način bi se zvišala tudi proizvodnja cementa, tisti delavci pa, ki bi izgubili delo v cementarnah zaradi opreme z modernjšimi stroji, bi lahko našli delo v gradbeni industriji, ki bi se bolj razvila zaradi pocenitve cementa.

V resnici pa se postopa čisto drugače in hočejo znižati proizvodne stroške z odstopitvijo precejšnjega števila delavcev, dobiček pa naj bi šel ves v žep in-

dustrijalcev pri »Italcementi«. To je krivično.

Na ta način grozi našim cementarnam likvidacija ali vsaj veliko skrajšanje delovnega urnika in znižanje števila zaposlenih. Največja nevarnost proti morda prav cementarni v St. Lenartu, ki je že zastarela in bi se je radi čimprej iznebili. Ta nevarnost je še tem večja, ker bi se številnim že obstoječim težavam pridružila še ta, da bi se povečali bedno stanje prebivalstva, kateremu, kot izgleda, noče nihče pomagati.

Stvar pa bi bilo treba vzeti drugače in energično v roke. Če so obrati zastareli, jih je treba modernizirati; če so nekateri kopli izčrpani, je treba odpreti nove, saj materiala ne manjka v teh krajih. Pri tem pa niti ni treba iti daleč, ker je včasih dovolj preložit se nekaj sto metrov.

Proizvodnjo je treba povečati, ne pa zmanjšati, ker je potreba po cementu v svetu vsak dan večja in ni mogoče napraviti skoro nič brez njega.

Mnogo se govori o moderniziranju italijanske cestne mreže: tudi če ne namestimo o napravili cest s cementnim tlakom, je vseeno potreben cement za gradnjo zidov, mostov, odbojnikov in še tisoč drugih pritiskov poleg robnikov in obcestnih jarkov.

Mnogo se govori o pospešitvi gradbene delavnosti in prej ali pozneje bodo morali od besed pristopiti tudi k dejanju, vsaj zaradi volivne propagande, ki je menda edina stvar, zaradi katere se včasih zgane vlada. Gradbeni delavnosti bo treba posvetiti mnogo več sil in pažnje, kakor se je to delalo doslej in tudi v to svrhu bo potrebna zelo velika količina cementa. Potrebno je zgraditi nova šolska poslopja v naših krajih in po vsej pokrajini, ker ni mogoče vzgajati otrok, da bodo postali dostojni ljudje, če imajo šolo v prostorih, ki so bolj podobni kakšnemu hlevu, kakor učilnicam.

Prileg tega pa je potreben cement tudi pri oboroževalni politiki za gradnjo vzletišč na letališčih, za letalske lope in vojašnice. Cement je danes potreben sko-

Ob odhodu šolskega predstavnika

Ni še dolgo od tega, kar smo pozdravili prefekta, ki je odhajal in smo izrekli dobrodošlico novemu, ki je prišel na njegovo mesto. Sedaj pa je prišel na vrsto tudi šolski skrbnik dr. Camillo Tamborlini, ki zapušča našo pokrajino. Dnevno časopisje je izreklo nekakšno obžalovanje ob tem odhodu in ob tej priliki so poudarjali veliko delavnost tega moža, ki je vodil in usmerjal šolstvo videmske pokrajine že od leta 1945, to se pravi kar šest let.

Tudi mi nečemo zanikati, da je bilo marsikaj storjenega na njegovo pobudo in da je uvedel tudi nekatere izboljšave na šolskem področju. Omenimo naj predvsem, da je ta človek prikladal v življenje šolski vestnik »Studi e ricerche della scuola friulana« (Studij in raziskovanje o furlanski šoli) v katerem je poskušal pazno proučiti šolske probleme naše pokrajine, ki so tako delikatni zaradi njegove zemljepisne položaja in zaradi njene etnične sestave.

Z njegovo podporo je doživela poseben razvoj aktivnost ONAIR-a (Opera Nazionale Assistenza all'Italia Redenta). Vendar pa se ne smemo omejiti samo na proučevanje obsega dela, ki ga je več ali manj inteligentno opravil ta človek, ampak v kakšnem duhu se je to njegovo delo vršilo in kakšni so bili pri tem njegovi nameni. Pri tem pa je potrebno napraviti več ugotovitev, ki prav gotovo niso v korist odhajajočemu skrbniku.

Že mnogo časa je znano, in je to omenil tudi sam bivši minister za šolstvo on.

Guido Gonella, da bodo otroci mnogo lažje dojel učno snov, če se jo bodo učili v svojem materinskem jeziku.

Tudi poročila raznih učiteljev in argumentacije mnogih vzgojiteljev zagovarjajo ta princip. V vestnikih furlanske šole, na primer, lahko najdemo ugotovitve, da bi moral učitelj poznati jezik otroka in istočasno bi morali dati otrokom možnost, da se izražajo v svojem materinskem jeziku, ker edino na ta način lahko razvije naravnim potom svojo misel in lahko najbolje izrazi svoje duševno razpoloženje.

Ugotoviti pa moramo, da v tej smeri ni bilo ničesar storjenega, čeprav je potreba očitna že iz dokazov, ki so zbrani v uradnih poročilih. Rekli smo že, da se je število otroških vrtcev in zavetišč ONAIR na pobudo in pod okriljem odhajajočega šolskega skrbnika, povečalo kar šestkratno in se je temu sorazmerno dvignilo tudi število gojencev na 5.000 vpisanih otrok, od katerih jih je 900 v Beneški Sloveniji. Našim krajem so posvetili še posebno pažnjo in zato ni nič čudnega, če so bili poslovljni obredi ob odhodu dr. Tamborlinija prav v središču te dežele, v St. Petru Slovenov.

Devetot otrok iz teh predelov pomeni skoraj vso mladež iz teh krajev. Na videz izgleda vsekakor hvalevredna taka delavnost, vendar pa je treba istočasno poudariti, da vse to delovanje ni imelo namena razviti mišljenje in izražanje teh otrok, ampak so jih hoteli predvsem napotiti, da bi se naučili tiste italijanske, o kateri sploh niso imeli pojma, preden so prestopili šolski prag. Če je bilo to delo v olajšavo italijanskim učiteljem na osnovnih šolah, pa je bilo istočasno tudi v škodo naravnega razvoja naših otrok.

Zato ne smemo iskati večjih ali manjših zaslug odhajajočega v njegovi večji ali manjši aktivnosti, ampak jih moramo iskati predvsem v mentaliteti ki ga je pri njegovem delu spremljala. Gledano od te strani, pa moramo njegovo delo obsoditi v takšni meri, kakršna je bila njegova delavnost.

London in Rim

Angleži so odšli iz Perzije. Zapustili so petrolejske vrelce in sedaj ne morejo več izkoriščati Perzijcev ter vzdrževati na njihove stroške imperialno razkošje v Londonu.

Pri nas pa naj le ostane Rim, samo spomniti bi se moral, da birokracija ne živi samo s črpanjem petroleja, ampak tudi s črpanjem denarja v naših krajih.

Demokratizacija

Obnova italijanske armade se razvija v vedno hitrejšem tempu na demokratični podlagi. Tako je sedaj tudi »Dom vojakov« spremenil svoj naslov in se imenuje »Dom vojakov in desetnikov«.

Sedaj so torej tudi desetniki: čast, komur čast!

Kuo je nam draga pulenta

Usaka zima parnaša velike skarbi beneškim kumetam, ker usak hišni gospodar muora preskarbjet pred zimo živeš za se preživjet čez lje to. Po beneških vaseh, po usjah dolah an gorah judje u njih djele majo veliko maltro. Za tako maltro pa je potreba tečno an šostancjano hrano, ker drugač človek bi padu na tla an bi ne muogu napraviti svojih teških djel. Beneški kumet na pozna druge hrane ku pulento, a za prit do nje kulku kapli pota mu padejo arz čela prjed, ku jo ma kuhano gor na mizi. Pri de jesen, hitro za njo je zima. Če je do bro lje to, jesen nam parnese puno kostanja po naših lotah. Naš judje ga muora oklatit, ga pobrat in prebrat, nest ga do cješte na harbatu po starmih stazah an šele nje zadost. Bit muora še kaj

druzega za prit do pulente. Usi vesta kuo se judje pretjekajo, za ušafat prjed voz nika alpa kamjon, de jim peje koston u laške, oni ga pa zamene an ložejo mez glavo tisto veliko skarb. Tist k' na more padejat uoznika al kamjona, uzame pa burelo u roke, nabasa gor an par žakju kostonja, an gre dol po raunin, naprav desetine an desetine kilometrov, od vasi, do vasi, an od hiše do hiše. Po laškim se jim usake sort dogode, tarpe lakot; spljejo po hlevah u slami an natleh, maltro je velika, šafa jih daš an mraz, an use kar pomaga boljezan zadjet. Naše blaguo tiste, ki ga imamo mi za predat nje nič štje to, večkrat se zgodi de muora dat an dva kila kostonja za dan kilo sjerka, žak Lahi se profitajo, imajo roge, ker vedo, de mi mamu buj potrebo njih sjerka ku oni našega kostonja; oni naš kostonj ga uzamejo za njih golo pregnat. Lahi, kar nas videjo, de mi gremo h njem od dora do dora, z žakjam na ramane, an guormo druh jezic ku oni, nas kličejo še ščjav po varhu. Sadá naj vid cjeu svjet kajšno maltro imamo mi za prid do koščka pulente že vič ku petdeset ljet; rešitve za zbuošat življenje u naših gorah šele jo na videme.

Prosemo pa bog nam pomaj, kar nam nečjejo rimski an videmski poglavarji.

Vojaške vaje

Okrog izliva reke Tagliamento so bile vaje italijanskih oboroženih sil za obrambo proti napadu in izkrcanju.

Kdaj bodo začeli z izsuševalnimi deli zemlje tam okrog, da se bodo tako večbali ljudje tudi v borbi proti lakoti?

TAKO JE DANES.

KO SE BO NAROD PREBUDIL.

TAKO BO PO PREBUJENJU.

REZIJA

Naša občina je pretežno gorata in zato o poljedelstvu ni govora, dokaj dobro pa je razvita živinoreja. Kjerkoli je na obronkih kaj položnega sveta povsod vidimo črede ovac, koz in krav. Središče naših planin se nahaja v podnožju gor ob izviru Bele in pa na njenem levem bregu. Zivina se pase pri nas približno 6 mesecev na leto in sicer jo držimo v tako imenovanih »planinah«. Med zadnjo svetovno vojno pa so Nemci požgali vse »planine«, ker so dajale zavetje partizanom. Nekaj smo jih na novo zgradili ali pa za silo popravili, dosti jih pa še čaka popravila. Vse to smo napravili na lastne stroške, ker nam do danes ni prišla nobena oblast na pomoč. »Sila kola lomi«, pravi naš stari pregovor, naredili smo dolgeve, da smo mogli popraviti to kar nam je razderjala vojna. Brez »planin« nismo mogli biti, saj so te edine, ki nam dajejo možnost življenja.

Ni dolgo od tega, ko smo zvedeli, da je vlada nakazala precej milijonov lir za obnovo med vojno razdejanih »planin« v Karniji. Zanimali smo se in pregledali, a Rezje nismo videli na tem seznamu. Zadržanje upanje nam je tako splavalo po vodi. Mi vemo, da obstoja tudi nek zakon, ki pravi, da pride pri gradnji novih »planin« na pomoč vlada, a tudi to ni veljalo za nas, ker nihče iz naših krajev ni dobil pomoči. Zaprošili smo tudi povračilo vojne škode, a tudi tukaj je bila vsaka naša prošnja zaman. Kam naj se obrnemo? Toliko se govori, da se skrbi za podvig živinoreje v videmski pokrajini, mar mi ne spadamo semkaj?

GORJANI

FLAJPAN IN BREG. — Smo brali ta na »Gazzettino«, ki mi smo storili demonstracijo, ki ne vjemo še mi zakaj smo jo storili. Ul di, ki za tjezi od Vidma mi smo ni uconji, ki ve blejamo, kuj zjutja, ki njemamo nič druo za delati. So pisali še, ki mi mamó malo tas komunal, dan mijar po lavi in medje. Bal e muoru plačati souse rešt te, ki e pisu tu buojado tviš, sabojo o tjeu reštati ne koj brez srajce, ma še brez mudant.

BRDO

PODBRDO. — Na velika dižgracija ne koplila no fameja naše uasi. Te druhi tjezan naš uasčan Debelež Zuan, star 43 let e reštou vitima incidenta, ki e mu koštou suojó živjenje. On e djelou tu Karniji tu nej hosti. E bi adet tana niti, po kateri so pošijali darva. Kar e djelou suo djelo tana škarik od brjeman an parhajalo blizu no brjeme e se odnou, ma dižgracija ne tjela, ki e se zapletu tu nit an spadu jušto tana puoste, kjer no brjemana dar butajo. O nje rivu in timp horé ustati an utejci, zatuó cjelo brjeme dar te butnilo tu nanj. Njehá kompanji od djela so sobto se zbližali njemó an ha horé pomali, potem ha pejali tu špetau dou Tumječ. Ma kle to njebo nič za narditi z njem an mjedehi so ha deklarali tu perikuljo živjenja. Bohi mož e mou obe nohe zlomljene ano rebra. Njehá kondiejoni so šle simpri buj slabo an zatuó so ha druhi dan pejali tu Videmski špetau, kjer po malo ur, ki e bi no tre e umar brez, ki o bodi jeu konjošinco z judmi.

TARČENT

KUJA. — To druho nedejo otuberja smo mjeli tu naši uasi ljepo segro. Par tej so paršli pouno judi an tej, ki ve mi uzamo, ne henjala tu no veliko legrijo par tači ta dobreha vina.

SEDILA. — Naše uardje no spe par njih djele. Ljetos to je pouno judi, ki no se lamentajo, ki te jim parmančalo tu njih ronkah dosti razdouja an no ne vjeđo šnjé kje so te mački, ki to jim plaža bandimati par luni.

TAJPANA

VIŠKORŠA. — Narbuj te stari malin našega komuna, ta je Veskuorški. Do ljeta 1946 smo ha mjeli ta na Raune an kle so nosili mljet še Karnahčeni an Brježeni. Po tjem ljetu, progres e nam parnesu luč letriko tu našo uas an takoviš te malin e bi prenešen tu Viškoršo an e mlou na letrik. Za nas te ba ta na lje-pa rječ, zak smo mjeli dosti fadije an časa ošparnjeneja. S tom potjom so se nardili še Brježeni suoj malin an še zanje to bi dan velik vantač. Ma na žalost, te progres, ki mi smo ha tekaj huaili fin donas, e nam paršou parmančati, zak to je več dan mjesec, ki tu Veskuorši malin o ne meje več an mlenje no muorejo jedje nositi ha mljet tu Debelež, ki on je rat deléč.

Zakuó te tuole točalo? Če ve posluša-mo mlinarja, kolpa na bi tjela beti od gverna, ki e ha tkaj čerjou tas, ki on ne more več mljeti, zak on se ne uarže von načej rat soute za plačati špeže lu-

IZ NAŠIH VASI

Paršle so vahti

Cetartak, parvi dan novemberja bo dan spomina useh naših ta ranch. Ni družine, de bi na mjela obednega, de ji u miru počiva pod zemjo. Usak človek vje, de kamar so šli naši te ranci, naše mamiće, bratři an očeta, tam bomo šli tud mi druž: britof an čarna zemja bo duom za use nas. Zatuó vjest ne parpu-sti, de bi kajšen grob pustil zanemarjen za ta dan, zak vahti so edini praznik te martvih u lje. Takuó usak poškoči an poskarbi za očedit grobove svojih te ranch, jih parkopajo an jih oflokajo z rožami. Zvečer pa so usi britofi pod svetlobo od stuo an stuo sveč.

An dan pred vahtami par nas je stara navada, de otroc useh vasi posebó ho-dijo u velikih skupinah od vasi do vasi, od hiše do hiše prosit kruh al pa pano-hlo sjerka za te dušice. Tu usako hišo, ki pridejo rečejó: »Hualjen bot Juzuš Kristus an Marija« — beneških mamić pa je odgovor — »amen nimar an uselej«. Nato otroc lepo pokleknejo an začnejo molit po slovensko. Kar uberejó kruha ga snejó potlé doma, kar pa uberejo sou-du jih nesejó na dan te martvih u cjerku u mošnó. Takuó končajo našo staro vahtensko navado.

SV. PETER SLOVENOV

DELIBERE OD KONSEJA. — Naš konsej komunal se je zbrau na kamune an je deliberau za postaut vić komišjonu. Tista komišjon, ki bo mjela u rokáh kompít za pregledat rikorše, ki jih bojo nardil judje zavuj prevetkih dajil je postavjena od telih može za lje 1951-52: Koren Ivan, Jusić Karel, Matelić Amilkar, Koređić Antou, Belida Alojz, Mullo-ri Amleto, Tropina Ivan, Tomazetić E-cij, Juša Ruggero, Dorboló Faustín, To-zolin Henrich, Kvarina Ivan, Zufferli Elio, Sukalja Gino an Jusić Lavrene.

Za voliuo komišjon so pa postauli te-le može: Matelić Marijan, Fula Peter, Zorzići Ivan, Klemenčić Paskual, prof. Simonitti Zaharija, Mulić Avgust, Ko-staperarja Alojz an Angel Manić.

Usi judje hodernjajo zak jim na pride puosta za cajtam u roke, zak u cjelim našmu kamunu je an sam puostar, ki na more u malo cajta cjeu kamun obhodit, an zatuó puostar je parsiljen vić krat an u vić vasi puosto dat u roké an dan prepoznó. Pru bi blo, de puostarska au-toritati postaví še adnehá puostarja u naš kamun, zak je rjes čudno, de u naši va-si ki je povezana usaki dan s korjeram, ki hodijo od Vidma do Stupce, bi bla puosta an dan boj poznó aradana ju-dem.

AZLA. — Te pasani tjezan je paršu u našo vas proveditor do šuol Tamburlini. Pregledu je otroški vartac od ONAIR, ki je u naši vasi an je povjedu neki besjed našim otrokam. Blizu njehá so bli tud domači pohlavariji, to so špijatarski šindik an šekratarji Nediških dolin. Otroci, ki so proveditorja poslušal, ko je finu njehá hovor, so mamiće poprašal, »de kaj je jau tist nunac, ki ga njesimo zastopila«. Potlé pa pravijo, de naši otroci na zastopijo slovensko, tle pa je parka-zano, de je use narobe: taljansko ne za-stopijo.

Je umaru naš vaščan Praprotnik Ivan star 71 let, ki po domače smo ga klical Krajac. Ranki je bliu nimar bardak, zatuó ga bomo mjel nimar u spomine.

Dre 20. otuberja so se oženil Domenis Alojz an Jusić Rina. Mlademo paru parvočimo puno vesejá an sreče.

PODBONESEC

U nedejo 22. otuberja, pred pudnem je g. Domenis Guido ušafu pred Pragom od njega oštarijo adno uro za ta za pest, ki se ne vje za gospodarja, ki je uro zgubijo. Te, ki je zgubu na se obrne u oštarijo par Domenisu an bo ušafu na-zaj njehá to zgubjeno blaguo.

SREDNJE

GORENJI TRBIL. — Za nas je bla ljepa nedeja 22. otuberja. Mjel smo velik serjam, ki je po useh dolinah poznan, ku »burnjaka«. Na tel senjam usake lje to oživi naša vas, zak nas pridejo judje hie-dat od useh kraju. Tud ura je bla po naši voji, use je blo lepuó. Mjel smo procesjo z Buoham an od dost oknah od hramou so se videle platná, ki na njih je blo napisano »bodi hvaljeno sv. Rješ-no Telo«. Use je šlo lepuo an buoh nam daj ućakat še puno takih ljepis sejmu.

GNJIDOVICA. — U saboto 21. otuberja je umaru naš vaščan 86 ljetni Bern-jak Bepo. Pohreb je biu u nedejo zjutra. Ranceha Bepuna ga je spremilo na nje-há zadnjo pot puno judi.

OBLICA. — Nedejo 22. otuberja nas je za večno zapustila naša pridna vaščanka Kjabaj Tonina. Pohreb je biu pandejak 23. otuberja.

GRMEK

TOPOLOVO. — U saboto, 14. otuberja, smo mjel noviče u naši vasi. Oženila se je Bukovac Elvira - Navartutih. — Poročila je Trušnjaka Lucijana iz Kanala-ca. Mlademu paru želimo puno sreće an vesejá.

GORENJE BRDO. — Našemu vaščanu Bukovac Antonu se je rodil puobić O-karstil so ga u nedejo 22. otuberja an za ime so mu uzdel Mario. Majhanemu Marju želimo puno zdravja an, de bi pre-ca zrasu, za de bi prjet pomagu očetu.

KLODIČ. — Muost, ki je imeu zvezat s to novo cjesto Podlak an Hostne, ki pe-je iz naše vasi po tkaj cajta, ki so ga ju-dje željel, je paršu cajt, de so ga nardil. Na vemo pa duó je meu tisto dobró vojo za zganit, de so fajan muost nardil, pač pa tiste vemo, de djeluc, ki so djelal na njim njeso bli še usi plačan, č glijh je muost že vić ku dua mjesca naret. Na ti-sto vižo mislimo, de bi se dalo marski an kar bot nardit še po naših gorah brez plačat djeluci.

PRAPROTNO

STARA GORA. — Naša cjerku je po-znana posjerode, zak spomini ki so noter nam praujo, de h nam so hodil na božjo pot pred stuo an stuo ljet. Najrašji so hodil hor na huoro Slovenci, posebo iz Benečije. Povjedat muoramo pa, de do-nášnji dan na vidimo vić take zvestobe za hodit hor na tisti brjeh. Duo je kri-u teha? Kakor čujemo pravit od judi, na hodijo vić tulk zak že od dugo cajta se ne morejo spovjedat u njih jeziku, zak manih na znajo drugeha ku taljansko.

ČEDAD

Smo u dvajstem stoletju, preuožnja se je zlo zguaršala, use se je moderniziralo, le cješte našega mjesta so nimar tiste, ki so ble pred stuo an stuo ljeti, uozke an ovinkaste. Pred 30 ljeti lahko porčmo, de je blo buojše za vozit u Čedad, ku pa donas, zak u tistim cajtu je biu naprav-jen muost u Rualisu an čez Hudiču muost njeso mjel potrebe usi uozit. Po uojski, ku se je začelo vidat po cjestah več automobilu an kamjonu, ta muost, ki bi tkaj služu za preuožnjo, čedajski kamun ga je pustil, de se je podru an donas se ne muore po njim uozit.

U Čedadu je velik trafik, narbuj pa u dnevih, ku je targ; judje na vėjo kam bi se stisnil, zak je use pouno uozu an au-tomobilu po usih tistih uozkih cjest. Za-vuj tega je paršlo večkrat u Čedadu do hudih nasreć. Ta rječ na bi smjel čedaj-ski pohlavariji kar takuo pustit, potreba bi bla, de bi se napravilo adno široko cjesto, ki bi uozila okuol an okuol Čeda-da an takuo bi blo zlu manj voženja po-srjed mjesta. Na smjejo pozabit, de Če-dad je u targouskim pogiedu zlu važen, kla se zbjerajo judje use Nedižke doline, Praprotna an usih kamunu okuol.

POŠTA

C. K. iz Prosnida. Prejeli smo vaše pi-smo. Trenutno ne moremo odgovoriti na vaše vprašanje, ker je potreben gotov čas za rešitev take zadeve. Cim bomo stvari prišli do dna, vas bomo obvestili s po-sebnim pismom.

M. J. GRMEK. Predložili smo vašo prošnjo na tozadevni urad v Vidmu. Spo-ročiti pa vam moramo, da vam ne mo-remo odposlati potrdila o plačani taksi, ker smo ga morali priložiti prošnji. Cim bo prošnja rešena vam bo urad sam vrnil zgoraj omenjeno potrdilo. Kar se tiče za-deve o gasilcih, nam morate poslati še vaše rojstne podatke in podatke solast-nikov mlina.

Vogliono l'ignoranza

Alcune decine di ragazzi si sono recati a studiare nelle scuole slovene di Gorizia. Ogni pressione possibile è stata fatta per dissuadere le famiglie di questi ragazzi dall'inviarli a studiare colà, in quelle scuole e quel collegio che non ci si peritava di definire comunista. Forse qualcuno di coloro che affermava ciò era in buona fede ma comunque non potevano esserlo. Si giocava sull'equivoco e si cercava di falsificare la realtà facendo credere alla povera gente che questi ragazzi sarebbero stati persi per queste famiglie, poiché avrebbero potuto essere trasportati oltre confine.

In realtà questi bambini furono inviati al «Dijaški dom» che in italiano significherebbe casa dello studente e che è un collegio che ospita i fanciulli dei paesi distanti dalle scuole che per tale fatto non potrebbero evidentemente frequentare la scuola. Questo istituto ospita decine e decine di ragazzi di tutti i luoghi abitati da sloveni rimasti nel territorio dello Stato italiano, dalla Val Torre fino a Doberdò del Lago, a nemmeno un tiro di fucile da Monfalcone.

Le scuole a cui vengono avviate questi ragazzi non sono comuniste o private, bensì sono scuole governative, i cui professori sono pagati proprio dal Governo e ciò deve essere sufficiente garanzia che in esse nulla si può insegnare di ma-

le poiché sarebbe assurdo che un Governo democratico cristiano mantenga delle scuole antinazionali, anticristiane e antidemocratiche.

Quale quindi può essere stato il vero motivo per cui si è cercato d'impedire che questi ragazzi si recassero a studiare nelle scuole di Gorizia in cui vengono istruiti nella lingua materna ed in italiano?

Non si voleva che questi fanciulli potessero istruirsi poiché domani saranno degli uomini che in virtù di questa istruzione concluderanno cose che non si vorrebbe fossero conosciute. Per questo i ragazzi che oggi studiano colà, domani saranno la guida del loro popolo, ed alla sua testa lotteranno perché anche per lui ci siano migliori condizioni di vita, ci sia il riconoscimento dei diritti che vengono negati e sia rispettato come è giusto. E' il terribile duello tra il povero diavolo che viene continuamente calpestato ma che tenta con tutte le proprie forze di sollevarsi dalla miseria, ed il ricco che cerca di ricacciarlo indietro affinché non si avvicini l'ora in cui dovrà cessare il suo sfruttamento.

Sull'esito della lotta non ci dev'essere dubbio poiché l'ingiustizia deve cessare ed il povero diavolo di oggi sarà domani un uomo anche lui.

JAKOB ŠTEILIN

Zgornji Trbilj je vasica, ki leži na široki in odprti planoti na jugozapadni strani gore Kum. S svojega položaja dominira doline Idrije, Kozice in Arbeča. Sedaj spada ta vas pod občino v Srednjem, ki je v tistem delu po jeziku in krvi slovenske dežele, katera je ostala še pod Italijo.

Ta vas nosi torej zaslugo, da je bil v

JAKOB ŠTEILIN.

njej rojen eden izmed največjih mislecev XVIII. stoletja, Jakob Šteilin.

Rojen je bil 29. julija 1688. od očeta Kocjana Štelina in matere Marjete in čeprav si drugi kraji, kot na primer Cedad, prisvajajo čast, da je bil pri njih rojen ta veliki mislec, vendar v tem oziru ne more biti nikakršnega dvoma, ker so podatki o njegovem rojstvu jasno razvidni iz rojstne knjige, zvezek II. stran 292 v župnijskem arhivu v St. Lenartu, kamor spada tudi Gorenji Trbilj.

Iz njegove mladosti nimamo nobenih zanesljivih poročil, razen tistih, ki izhajajo iz ustnega ljudskega izročila. Tako na primer pripovedujejo, da so ga še kot dečka poslali starši v šolo v Cedadu. Tam mu je šlo v začetku učenje precej težko in je bil zelo počasen v dojemanju učne snovi. Ko pa je nekoč padel blizu manega »hudičevega mostu« ter si pri padcu pretresel možgane, je naenkrat postal bolj živahen in nadarjen in mnogi so svetovali, naj bi mu omogočili nadaljnje študiranje. Vsekakor je gotovo, da je Jakob začel s svojo izobrazbo v Cedadu. Ko je premagal začetne težave zaradi različnega jezika, katerim je bil vzrok pomanjkanje osnovne šole v rojstnem kraju, je takoj pokazal svojo nadarjenost in ko mu je bilo komaj 15 let, je znal že precej dobro pisati in čitati v italijanski in latinski.

Njegova humanistična vzgoja, njegova ljubezen do klasičnega študija, temeljito in obsirno poznavanje vsake duhovne manifestacije, dotik starih vrednot in idej z naprednejšimi in modernimi pridobitvami znanosti, so temeljito preoblikovali njegovega duha in napravili iz njega misleca, ki je bil dobro podkovan na vseh področjih znanosti.

sna enciklopedična znanost ga je pripeljala tudi do tega, da je poizkusil s koordinacijo raznih znanosti po sistemu, ki ga je razložil v svojih zrelejših letih.

Že zgodaj je njegovo ime vzbudilo pozornost in znani mecen Ivan Emo, ki je opazil Šteilino nadarjenost, ter slutil njegov bodoči napredek, mu je ponudil možnost, da bi se posvetil filozofskemu raziskovanju, ter ga je povabil leta 1727 na svoj dom in mu istočasno zaupal vzgojo svojih treh otrok. Tu je imel v nekakšnem ciceronijanskem brezdelju naš Jakob dovolj časa, da je sestavil sintezo svoje Etike v »Eseju o izvoru in razvoju šega«. Medtem si je pridobil tako spoštovanje in občudovanje, da je leta 1739. s posredovanjem svojega zaščitnika Ema dosegel pri beneškem senatu imenovanje za profesorja moralne filozofije na univerzi v Padovi.

Cim je prišel Šteilin na padovansko univerzo, kjer je začel svoja predavanja z akademsko razpravo o etiki, ki so jo takoj potem natisnili, je začela doba njegove dolge in velike aktivnosti na znanstvenem področju. Malo pozneje je objavil svoje »Eseje«, ki jih je izdelal že v prejšnjih letih. S tem delom se je tako povzdignil, da so ga šteli med najboljše mislece in Algarotti ga je primerjal s Cartesijevo »Razpravo o metodi«. Beccaria je večkrat prečital te eseje in jih občudoval kot zelo posrečeno manifestacijo misli.

Opirajoč se na znanstvene principe, se mu je posrečilo zgraditi jasen in preprost etičen sistem, ki se skladal v posameznih delih in v katerem ni bilo dvomljivih mest, ali metafizičnih razglabljanj, ter se ga je lahko povsod apliciralo. Zaradi njegove resničnosti in zaradi praktičnosti njegovih navodil, zaradi njegove skladnosti z naravo in prilagodljivosti različnim potrebam in zahtevam življenja, zaradi njegove obsirnosti in popolnosti, lahko smatramo ta sistem kot enega najboljših, kar jih je bilo izdelanih v tistem času. Da bomo prav razumeli Šteilino delo, ga moramo vzeti s časom, v katerem je bilo objavljeno. Takratnim sodobnikom je to delo odkrivalo nova obzorja in zato ni nič čudnega, če je povzročilo živo polemiko med takratnimi filozofi, ki so prištevali avtorja med največje genije svojega stoletja. V resnici so bili Vico, Šteilin in Pagano med največjimi pisatelji XVIII. stoletja, ki so na znanstveni podlagi raziskovali razvoj človeštva in njegove zakone. Za nas je velika čast, da ima med njimi tako odlično mesto Jakob Šteilin, tudi če pripada prvo mesto Giovanbattistu Vico.

KAJ DRUGI PIŠEJO

Ecco i fatti: sino a qualche anno fa la marina manteneva a Capo Miseno un suo distaccamento per proteggere la polveriera installata sul posto. Per necessità di servizio il distaccamento occupava due terzi dell'arenile e la spiaggia era stata dichiarata soggetta a vincolo militare. Niente sviluppo turistico della zona, perciò, nessuna possibilità di far concorrenza alla dirimpettaia Sorrento, come aspiravano i suoi abitanti.

Poi finì la guerra, la polveriera fu spostata in una località meno esposta e il dipartimento ritirato. Gli abitanti di Capo Miseno respirarono e pensarono che fosse venuto il momento di fare il bagno in pace. Speranza di breve durata. Il Comando Dipartimento del basso Tirreno d'accordo con quello territoriale di Napoli dichiarò di voler mantenere la zona a sua disposizione e di esser in procinto, anzi, di sistemarvi altre installazioni. A cose fatte, si vide che queste consistevano in un completo stabilimento balneare di un centinaio di cabine lussuose, erette su solide basi di cemento armato.

Questa estate, lo stabilimento è entrato in funzione: gli ufficiali vi hanno trovato un incantevole piedaterre per loro e loro famiglie. Il che, senza dubbio, è eccessivo. Evidentemente per consolarsi della perdita delle basi navali essi pensano che la cosa migliore è costruirsi e utilizzare basi balneari.

Iz »Il Mondo« dne 29. septembra 1951.

Quali risultati ha ottenuto la bonomia del presidente del Consiglio?... La stampa italiana è delusa per la mancata soluzione del problema di Trieste e per la vaga formula riguardante la revisione del trattato di pace... Le richieste finanziarie sono rimaste senza una precisa risposta salvo un punto. La missione Pella aveva chiesto rifornimenti di armi, di materie prime, di macchine utensili necessarie al-

la nostra difesa, per circa 550 milioni di dollari per coprire il deficit della nostra bilancia dei pagamenti per il '51; 500 milioni di dollari di ordinazioni belliche a fabbriche italiane; inoltre acciaio per 400 mila tonnellate, rame per 80 mila tonnellate; 200 navi da carico della flotta da guerra messa in naftalina dal governo americano per trasporti urgenti, ed il permesso di impiegare il fondo lire ricavato dai beni americani donati all'Italia per sollevare il deficit del bilancio italiano.

La missione Pella ha domandato anche che il macchinario che alcune ditte italiane dovevano importare su crediti ERP ormai da circa otto mesi, fosse liberato dagli impacci e imbarcato. Solo quest'ultima richiesta ha ottenuto immediata soddisfacente risposta...

Per concludere: coloro che credevano che De Gasperi fosse venuto per stringere l'ultimo nodo di una trama tessuta da mesi da rappresentanti minori, e per strappare col suo prestigio e con la sua arte diplomatica vantaggi insperati, hanno commesso un grave errore.

Iz »L'Europeo« dne 7. oktobra 1951.

E' stato scoperto di recente uno strano animale. Esso è dotato di voracità superiore a quella dello struzzo e le sue mostruose dimensioni gli consentono di mangiare in America, digerire in Italia e depositare nella stessa America i prodotti della digestione.

Questo animale vive a preferenza nelle regioni dell'Italia settentrionale e dai naturalisti è stato battezzato »industriale italiano«.

Iz »Risorgimento Socialista« dne 20. oktobra 1951.

Con il trattato di Campoformido il territorio passò infine sotto la dominazione austriaca. Tuttavia, se l'autonomia e la libertà furono alquanto ristrette,

l'amministrazione fu buona e la floridezza economica ed i traffici continuarono sotto la Serenissima.

L'ordinamento austriaco fu bene accettato e nessuno ebbe giammai a lamentarsene. Non ci risultano, da quanto abbiamo potuto sfogliare su questo periodo, insoddisfazioni o atti ostili contro il nuovo governo, e ad onor del vero dobbiamo dire che i vari Imperiali Commissari si comportarono in quelle terre sempre con molta saggezza e buon senso, rispettando fino all'eccesso gli usi e costumi delle popolazioni e ciò che più conta la loro lingua.

Il periodo austriaco ha termine nell'anno 1866 con la fine della guerra che Francia e Piemonte avevano dichiarato all'Austria. Da questo momento ha inizio sulla S'avia veneta la sovranità italiana, sulla quale ci intratterremo più a lungo.

Con la venuta degli italiani, le popolazioni locali credettero ad un ritorno di Venezia e ciò giustifica il loro giubilo nei primi tempi. Appena giunti i soldati franco-piemontesi, una commissione di slavo-veneti partì subito alla volta di Custozza (Quartier Generale di Vittorio Emanuele II) onde chiedere a Sua Maestà il ripristino del sistema amministrativo nonché l'ampia autonomia goduti durante il periodo della Repubblica Veneta. Ma non vennero ascoltati.

Iz »Il Corriere di Trieste«.

La permanenza troppo prolungata di uomini o di partiti al potere che appariva già non desiderabile nell'interesse di schietti regimi liberali cento anni or sono, è incomparabilmente più pericolosa oggi in cui i governi hanno ampiezze e profondissime ingerenze nel mondo dell'economia ed attraverso questo in tutti gli ambiti in particolare sopra tutti gli organi di informazione, sul teatro, sul cinematografo, sulle case editrici. Con queste ingerenze il protrarsi troppo a lungo della permanenza di un partito al potere può avere l'effetto del so-

Zanimal se je za vse

Poleg temeljitega študija bogoslovja in etike, v katerih je pozneje tako napredoval in pokazal take duševne vrline, da so ohranile njegov sloves še med poznimi rodovi, se je Šteilin z ljubeznijo posvetil tudi študiranju posvetne znanosti, kot so matematika, fizika in medicina. Poleg tega je bil večak v grškem in latinskem jeziku, poznal je francosko, nemško in angleško slovstvo, nam zapustil nekaj esejev o filološki kritiki, ter se bavil tudi s poezijo. Njegova obsirna in verchio peso tenuto troppo a lungo sulla molla: che la schiaccia definitivamente, senza possibilità ch'essa più si rialzi.

Arturo Carlo Jemolo v »Rivista del Movimento Comunità« meseca oktobra 1951.

SFOGLIAMO uno degli ultimi numeri del Times di El Paso. I casi di divorzio sono stati classificati sotto la rubrica «Incendi». Le nascite, invece, nella rubrica «Incidenti della circolazione». La colpa, come sempre, è del tipografo.

Iz »Il Mondo« dne, 29. septembra 1951.

«Le autorità italiane di polizia temono una possibile invasione di zingari profughi dai paesi dell'est e misure eccezionali sono state predisposte per accoglierli. Ma Scelba non condivide queste preoccupazioni dei suoi collaboratori».

«Cosa volete? — avrebbe detto — se abbiamo già 46 milioni...»

Iz »Omnibus« dne 20.5.1951.

Kakor Sokrat

S svojo znanostjo in s svojim poučevanjem je Šteilin še povzdignil slavo padovanske univerze, čeprav je ta štela takrat precejšnje število zmožnih in slavnih profesorjev. Njegove lekcije so bile vedno zelo obiskane in pravijo, da so nekateri tujci prišli nalašč v Padovo, da bi poslušali tega učenjaka, ki je bil sicer po svoji zunanosti prav tako grd kot Sokrat, ki pa je bil podoben temu grškemu filozofu, ne samo po njegovi zunanosti, ampak tudi po življenju in globoki znanosti.

Njegovemu »Eseju o izvoru šega« je sledilo še sedem knjig o etiki, ki so med seboj povezane tako, da tvorijo skupaj zaokrožen sistem. Te knjige so bile objavljene šele po njegovi smrti zlasti po zaslugi p. G. Barbadigo.

La nostra lingua

Osservazioni sulle declinazioni

Nell'ultimo numero abbiamo visto un esempio di declinazione maschile cioè uno dei tre tipi che si presentano nella lingua slovena, poiché, a seconda della consonante finale con cui una parola termina si hanno determinate desinenze.

Alla declinazione che abbiamo già esposta appartiene la maggior parte dei nomi della lingua slovena e cioè tutti quelli che escono in: b, d, f, g, h, k, l, m, n, p, r, s, t, v, z.

Ed ora alcune osservazioni: abbiamo notato come l'accusativo sia uguale al nominativo. Ma questo avviene solo quando si tratta di esseri inanimati, mentre se abbiamo un sostantivo che indichi un essere animato, la desinenza, all'accusativo, aggiunge la vocale a, ovvero è uguale al caso genitivo. Facciamo

un esempio: Nom. volk (=lupo), Gen. volka (= del lupo) Acc. volka (= il lupo) (compl. oggetto): es. jaz sem videl volka (= io ho visto il lupo).

Fra questi nomi è opportuno notare quelli che terminano in el, er, ec, (Pronuncia ez) es. orel (= aquila), veter (= vento), pevec (=cantante). Ebbene questi sostantivi, perdono la e in tutti i casi in cui, la desinenza ha una vocale finale. Es. Nom. orel, gen. orla, Dat. orlu, ecc. Nom. pevec, gen. pevca (= pronuncia pevca); dat. pevca ecc.

Questa e si chiama mobile, perché serve soltanto per pronunciare meglio il vocabolo. Infatti sarebbe brutto dire ori, invece di orel. C'è qualche raro caso in cui questa e si mantiene per non accumulare troppe consonanti come nella pa-

rola jazbec, gen. jazbeca (non jazbca), oppure in angel (= angelo), gen. angela (non angla), mesec, gen. meseca. Comunque l'uso della pratica e la conoscenza

di vocaboli possono ovviare facilmente a questa lieve difficoltà.

La declinazione e le particolarità che

CENEbola.

si verranno esponendo man mano, ci daranno la possibilità di dimostrare quanto questa lingua, insieme al greco ed al tedesco, abbia mantenuto la struttura morfologica delle lingue antiche, quali il latino ed il greco stesso.

Ciò vuol dire che lo stato di conservazione di questa lingua è maggiore che non nell'italiano, ed in altre lingue indoeuropee. Questo fatto, o fenomeno si deve in gran parte alla gelosa custodia della tradizione, al vincolo tenace che lega questo popolo agli usi e costumi e specialmente al forte carattere autotono che impedisce ogni influenza esterna, nonostante che l'uso della lingua scritta, rispetto a quella di altri popoli, sia venuto molto più tardi e quindi non abbia una storia antica.

Basti pensare che i primi documenti di lingua scritta risalgono al secolo X costituiti dai cosiddetti »Frižinski Spomeniki« (monumenti di Frisinga) contenenti una formula antica di confessione generale.

